

**Uchwała Komisji habilitacyjnej z dnia 28 lipca 2022 roku,
w sprawie wystąpienia do Rady Dyscypliny Naukowej Nauki Socjologiczne
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie,
o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie *nauk społecznych*, w dyscyplinie *nauki socjologiczne*,
dr. Wojciechowi Sadłoniowi**

§ 1

Komisja habilitacyjna, powołana przez Radę Dyscypliny Naukowej *Nauki Socjologiczne* UKSW, uchwałą nr 9, z dnia 11 kwietnia 2022, zmieniająca uchwałę nr 5/2022, z dnia 7 marca 2022 roku, działając na podstawie art.221, ust.10 Ustawy, z dnia 20 lipca 2018 roku, Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478) oraz § 36, ust.1 p. 3 Statutu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, a także § 6 Uchwały nr 200/2019 Senatu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, z dnia 23 października 2019 r., w sprawie sposobu postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego na UKSW w Warszawie, działała w składzie:

osoby wyznaczone przez Radę Doskonałości Naukowej:

- prof. dr hab. Irena Borowik – przewodnicząca
- dr hab. Aneta Gawkowska – recenzent
- prof. dr hab. Izabela Grabowska – recenzent
- prof. dr hab. Krzysztof Olechnicki – recenzent

osoby wyznaczone przez Radę Dyscypliny Naukowej Nauki Socjologiczne:

- dr hab. Andrzej Kasperek, prof. UŚ - recenzent
- prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz – członek komisji
- dr hab. Maria Sroczyńska, prof. UKSW – sekretarz

Działając na podstawie:

1. Ustawy z dn. 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz.U. 2018 poz.1669, z późn. zm.),
2. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie

doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. z dn. 30 stycznia 2018 r. poz.261),

3. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U.2018 poz.1818),

4. Uchwały nr 200/2019 Senatu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, z dnia 23 października 2019 r. w sprawie sposobu postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, komisja habilitacyjna wzięła pod uwagę:

1.osignięcia naukowe, o których mowa w art.219 ust.1 pkt.2a Ustawy;

2.aktywność naukową habilitanta realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej (por. art.219 pkt.3 Ustawy);

3.wynik kolokwium habilitacyjnego (por. art.221 pkt.9 Ustawy).

Podstawą oceny dokonań, wymienionych w punktach 1-3 były:

1.Osiągnięcie naukowe: *Zastosowanie ramy analitycznej morfogenezy i koncepcji sprawczości w badaniach przemian polskiego katolicyzmu*, złożone z monografii i 3 artykułów;

Monografia

W. Sadłoń, 2021, *Polish Catholicism between Tradition and Migration: Agency, Reflexivity and Transcendence*, Routledge: Abington and New York, pp.195, <https://doi.org/10.4324/9781003092339>

Artykuły:

-W. Sadłoń, 2016, *Differentiation, Polarization and Religious Change in Poland*. „Przegląd religioznawczy/The Religious Studies Review” 262(4), s. 25-42.

-W. Sadłoń, 2020, *Zacieśnianie czy rozrywanie immanentnej ramy? Polski katolicyzm wobec epidemii koronawirusa*, „Wieś i Rolnictwo” 3(188), s. 161–183. doi: <https://doi.org/10.53098/wir032020/08>

-W. Sadlon, 2021, *Polarization but Not Pillarization Catholicism and Cultural Change in Post-Transformation Poland*. „Religions” 12(457), pp.15, <https://doi.org/10.3390/rel12070457>

2. Sporządzony przez Habilitanta autoreferat i zestawiony przez niego wykaz publikacji i innych form aktywności naukowej (wraz z dostarczoną dokumentacją);

3. Sporządzone przez recenzentów oceny osiągnięć;

4. Dyskusja członków komisji habilitacyjnej po kolokwium habilitacyjnym nad jego przebiegiem oraz nad dorobkiem naukowym i aktywnością naukową kandydata oraz nad wnioskiem o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego.

UCHWAŁA

Biorąc pod uwagę osiągnięcia Habilitanta, przedstawione przez recenzentów opinie, przebieg kolokwium, a także przeprowadzoną dyskusję, Komisja podjęła uchwałę o wystąpieniu do Rady Dyscypliny Naukowej Nauki Socjologiczne Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o nadanie

**doktorowi Wojciechowi Sadłoniowi stopnia naukowego doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie naukowej nauki socjologiczne**

Uchwała zapadła następującym stosunkiem głosów:

za nadaniem stopnia naukowego doktora habilitowanego (TAK) – głosów: 7

przeciw nadaniu (NIE) – głosów: 0

WSTRZYMUJĄCYCH SIĘ – głosów: 0

W posiedzeniu brało udział siedmiu członków Komisji.

Głosowanie zgodnie z art.222, ust.10 Ustawy miało charakter jawny.

UZASADNIENIE

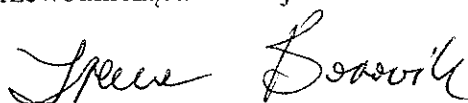
Załącznik nr 1 do niniejszej Uchwały (protokół komisji) zawierający uzasadnienie stanowi jej integralną część.

§ 2

Na niniejszą uchwałę nie przysługuje zażalenie. Uchwała wchodzi w życie z dniem jej podjęcia.

.....
Prof. dr hab. Irena Borowik

Przewodnicząca Komisji

.....

Dr hab. Maria Sroczyńska, prof. UKSW

Sekretarz

Załącznik nr 1.

Protokół

**z posiedzenia Komisji Habilitacyjnej powołanej przez Radę Dyscypliny Naukowej
Nauki Socjologiczne Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie,
dla przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego o nadanie stopnia doktora
habilitowanego w dziedzinie *nauk społecznych*, w dyscyplinie *nauki socjologiczne*,
dr. Wojciechowi Sadłoniowi**

Posiedzenie odbyło się 28 lipca 2022 roku w trybie stacjonarnym, w siedzibie Wydziału Nauk Społeczno-Ekonomicznych UKSW, przy ul. Wóycickiego 1/3, bud.23, s.201, a jego przebieg był rejestrowany. Jeden z recenzentów – p. prof. Krzysztof Olechnicki uczestniczył w posiedzeniu w sposób zdalny, za pośrednictwem platformy Cisco Webex.

Osoby obecne:

prof. dr hab. Irena Borowik - przewodnicząca komisji

dr hab. Aneta Gawkowska - recenzent

prof. dr hab. Izabela Grabowska – recenzent

dr hab. Andrzej Kasperek, prof. UŚ - recenzent

prof. dr hab. Krzysztof Olechnicki - recenzent

prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz – członek komisji

dr hab. Maria Sroczyńska, prof. UKSW – sekretarz

Posiedzenie otworzyła Przewodnicząca prof. Irena Borowik, która powitała obecne osoby, podziękowała członkom Komisji za dotychczasową współpracę i wolę spotkania w czasie wakacyjnym oraz przedstawiła porządek posiedzenia: część jawną - uwzględniającą prezentację sylwetki i dorobku naukowego dr. W. Sadłonia przez sekretarza Komisji, wygłoszenie przez niego autoreferatu, zadawanie pytań ze strony członków Komisji, a następnie udzielanie przez Habilitanta odpowiedzi) oraz część niejawną - związaną w pierwszym rzędzie z oceną kolokwium, a następnie przedstawionego dorobku oraz z głosowaniem w sprawie nadania kandydatowi tytułu doktora habilitowanego w dyscyplinie socjologia. Porządek posiedzenia został przez wszystkich zaakceptowany. Członkowie komisji

potwierdzili zapoznanie się z pełną dokumentacją wniosku dra W. Sadłonia o nadanie stopnia doktora habilitowanego, w tym ze sporządzonymi recenzjami. Kolejnym punktem było zaproszenie przez przewodniczącą na posiedzenie komisji ks. dra Wojciecha Sadłonia i przedstawienie sylwetki oraz dorobku naukowego habilitanta przez sekretarza Komisji.

Ks. dr Wojciech Sadłoń urodził się w 1983 roku w Zakopanem, studia ukończył na Wydziale Teologicznym UKSW w Warszawie w 2009 roku. Pracę magisterską pt. *„Teologia Teilharda de Chardin w świetle komentarzy Henri de Lubaca* obronił z wyróżnieniem. Przez kilka lat uczestniczył w seminarium doktoranckim, prowadzonym przez prof. Krzysztofa Kosełę, w Zakładzie Metodologii Instytutu Socjologii UW. Tytuł doktora nauk społecznych w dyscyplinie socjologia otrzymał w 2013 roku na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych UKSW, na podstawie rozprawy pt. *Religijny kapitał społeczny. Kościół katolicki a kapitał społeczny w społecznościach lokalnych w Polsce w świetle badań empirycznych*, której promotorem był dr hab. Włodzimierz Okrasa, prof. UKSW. W ramach biografii zawodowej warto podkreślić wieloletnią, trwającą po dzień dzisiejszy, współpracę z ISKK SAC. Od 2014 roku habilitant pełni funkcję dyrektora Instytutu, kontynuując lub inicjując działania w ramach współpracy z ośrodkami krajowymi i zagranicznymi w różnych obszarach badawczych. Dotyczą one m.in.: postaw społeczno-religijnych mieszkańców polskich diecezji, organizacji katolickich, działalności duszpasterskiej, wolności i edukacji religijnej w Polsce czy wykorzystywania małoletnich. Dorobek ks. dr. Sadłonia jest obszerny, zróżnicowany choć spójny problemowo, z czym łączy się autorstwo 27 rozdziałów w monografiach, 21 artykułów, współredakcja 9 monografii, uczestnictwo w 31 konferencjach i pracach zespołów badawczych (w tym kilku finansowanych przez NCN). Habilitant jest członkiem 7 stowarzyszeń naukowych oraz członkiem kilku rad naukowych czasopism o profilu teologicznym i socjologicznym. Jako stażysta lub stypendysta uczestniczył w kilku programach badawczych w instytucjach naukowych w Niemczech, we Francji, na Węgrzech i w USA (m.in. w Pew Research Center). Angażuje się także w działalność publicystyczną. Aktywność dra. Sadłonia przekłada się na wskaźniki bibliometryczne: w serwisie Web of Science sklasyfikowanych zostało 5 publikacji habilitanta, a wyliczony H-indeks wynosi 1, natomiast Google Scholar podaje wartość h-indeks na poziomie 5 (stan z maja 2022 roku).

Kolejnym krokiem, a zarazem częścią kolokwium, było wygłoszenie przez Habilitanta autoreferatu na temat osiągnięcia naukowego. Ks. dr Sadłoń posłużył się prezentacją, zatytułowaną: *Zastosowanie ramy analitycznej morfogenezy i koncepcji sprawczości w*

badaniach polskiego katolicyzmu. W sposób syntetyczny przedstawił najważniejsze elementy osiągnięcia odwołując się do koncepcji sprawczości Margaret S. Archer, teorii socjologicznych wykorzystanych w aplikacji morfogenezy i sprawczości, takich jak: dyferencjacja społeczna, filaryzacja, „immanentna rama” oraz do kierunkowych i szczegółowych celów badań własnych. Habilitant zwrócił uwagę na cechy osiągnięcia w zakresie teoretycznym, do których należy: wypracowanie kategorii tożsamości religijnej na gruncie realizmu krytycznego, rozwinięcie koncepcji trosk transcendentnych, wniesienie wkładu do rozumienia procesu sekularyzacji i indywidualizacji religijnej, a także polaryzacji na gruncie religijnym. W prezentacji zasygnalizowano także aspekt metodologiczny oraz sformułowano wnioski dotyczące przemian polskiego katolicyzmu, związane z trzema fazami analitycznymi: katolicyzmu tradycyjnego, etapu intensywnych przemian oraz przyszłości/migracji. Powiązано je z trzema fazami refleksyjności – komunikatywną, autonomiczną i meta-refleksyjną. Kierunki przemian katolicyzmu symbolizuje etap silnej mobilizacji (lata 80.), okres rozwoju organizacyjnego – struktur katolickich (lata 90.) oraz słabnięcia (lata 2005/2010). Dr Wojciech Sadłoń uważa, że w wyniku przemian polski katolicyzm reprezentuje raczej aspekt struktury społecznej i systemu kulturowego niż siłę sprawczą, dostrzegalne jest słabnięcie socjalizacji religijnej, a obecne przeobrażenia mogą być traktowane jako przejaw późnej nowoczesności. Procesy te (przynajmniej od dwóch dekad) dotyczą głównie praktyk zbiorowych oraz więzi z parafią. W wypadku polskich migrantów w Irlandii, istotny jest fakt zerwania ciągłości życia religijnego, co łączy się z poszukiwaniem lepszej jakości życia oraz wpływami irlandzkiego katolicyzmu. Widoczna staje się różnica w sprawczej roli katolicyzmu w migracji w kontekście przeszłości i terażniejszości.

Zdaniem Habilitanta, katolicyzm różnicuje się wewnętrznie, co łączy się z jego sprawczością w kształtowaniu podziałów społecznych. Jednak mimo silnej politycznej polaryzacji nie mamy do czynienia z sytuacją <filaryzacji> w polskim społeczeństwie (przykładem może być debata na temat aborcji). Epidemia koronawirusa (Covid-19) wzmacnia proces dyferencjacji oraz kluczowe dla polskiego katolicyzmu powiązanie więzi rodzinnych i religijności. Dr Sadłoń podjął także próbę oceny osiągnięcia, pod kątem kwestii z którymi musiał się zmierzyć: m.in. aplikacji stosunkowo nowej teorii do badań empirycznych (w tym socjologii religii), zarzutu „teologizacji” czy koncepcji trosk transcendentnych na marginesie morfogenezy. Zwrócił uwagę na niedoprecyzowanie pojęć na w/w gruncie, brak wyraźnej metodologii w stosowaniu ramy analitycznej oraz autorskich narzędzi badawczych opartych na podejściu morfogenetycznym. Po stronie plusów, Habilitant podkreślił: przyswojenie nowej ramy teoretycznej, systematyczne wykorzystanie danych empirycznych, próbę ukazania

dorobku polskiej socjologii religii w obiegu międzynarodowym oraz podjęcie nowych tematów badawczych, np. dotyczących seksualności. Zwrócił także uwagę na wpływ osiągnięcia na kondycję dyscypliny, przede wszystkim na rozwój lubelsko-warszawskiej szkoły socjologii religii oraz analizę katolicyzmu, reinterpretację bogatego dorobku badawczego, próbę nadążania w badaniach ilościowych za zwrotem podmiotowym, jaki dokonał się w teorii społecznej (co można powiązać z usiłowaniem odejścia od „paradygmatu pozytywistycznego”). Ks. dr Sadłoń podkreślił także integralny charakter doświadczenia religijnego oraz przyjęcie „podmiotowej” perspektywy wobec dominacji perspektywy politologicznej/strukturalnej/krytycznej (władzy) w opisie polskiego katolicyzmu w literaturze zagranicznej.

W ostatniej części swojego wystąpienia Habilitant odniósł się do wyzwania teoretycznych i metodologicznych oraz kierunków badań, które zamierza podjąć w dalszej pracy naukowej. Dotyczą one zastosowania teorii *human flourishing* Charlesa Tylora i Margaret S. Archer do badania sprawczości organizacji katolickich, wykorzystania dorobku Christiana Smitha do studiów nad polskim katolicyzmem oraz użycia *mixed-methods* do aplikacji ramy analitycznej morfogenezy, co łączy się z opracowaniem nowych narzędzi badawczych. Dr Sadłoń przedstawił także założenia dalszych kierunków badań własnych, formułując poniższe tezy. Przemiany religijne dotyczą nie tylko stosunku do instytucji, ale również samych instytucji religijnych. Późna nowoczesność dekonstruuje to, co lubelsko-warszawska szkoła nazywała „religijnością”, przy czym troski transcendentne (podlegające przemianom - zanikowi) posiadają także wymiar poza-instytucjonalny i mogą być uznane za religijne. Habilitant wyraził zainteresowanie badaniem „zwrotu podmiotowego” w postawach religijnych oraz w organizacjach katolickich, a obszary planowanych badań powiązał z dialogizacją (synodalizacją) parafii, „katolicką” duchowością pozainstytucjonalną w Polsce (na podstawie badania segmentacyjnego z 2022 roku oraz religijnych niekatolików), a także ze „zwrotem podmiotowym” w praktyce spowiedzi. Ks. dr Wojciech Sadłoń podziękował członkom Komisji za zapoznanie się z dorobkiem i przygotowane recenzje.

Po zakończeniu autoreferatu, Przewodnicząca – Pani prof. Irena Borowik zaprosiła członków Komisji do formułowania pytań, co miało miejsce w dwóch turach. Habilitant miał możliwość ustosunkowania się do kwestii podnoszonych przez uczestników kolokwium. W pierwszej kolejności głos zabrali recenzenci dorobku.

Pani dr hab. Aneta Gawkowska zauważyła, że Habilitant celnie dostrzega pułapki związane z separacją podmiotowości i struktury, udowadniając nie tylko słuszność orientacji teoretycznej M.A. Archer, ale i do pewnego stopnia jej zgodność z koncepcją strukturacji A. Giddensa. Niemniej, interesujący jest dalszy namysł nad tym wątkiem teoretycznym w oparciu o podobieństwa i różnice, stąd pytanie o skonfrontowanie koncepcji Archer z teorią strukturacji Anthony'ego Giddensa. Pani prof. Gawkowska, biorąc także pod uwagę wypowiedzi innych członków komisji, stwierdziła w dalszej części kolokwium, że jeśli mamy do czynienia z krytyką koncepcji M. Archer i A. Giddensa, to powinna temu towarzyszyć prezentacja własnych poglądów.

Pani prof. Izabela Grabowska zwróciła uwagę na kategorię refleksyjności i pełnioną przez nią funkcję, formułując pytanie: dlaczego nie udało się jej zbadać w środowisku migracyjnym. Przywołała pogląd, zgodnie z którym ontologia społeczna Margaret Archer jest znacznie szersza aniżeli tylko powiązana z socjologią religii. Jej zdaniem należy „trzymać się nawigacji koncepcyjnej”, a co za tym idzie określić status ontologiczny refleksyjności, czego zabrakło w dorobku dra Sadłonia, w odniesieniu do przedmiotu Jego naukowych dociekań. Zdaniem Pani prof., dr. Sadłoniowi nie udało się zamknąć cyklu morfogenetycznego, zabrakło refleksji i prawdopodobnie także empirycznego podejścia. Polscy migranci (w Irlandii) funkcjonują w przestrzeni transnarodowej, co łączy się także z możliwością transferowania przekazów społeczno-kulturowych (ang. *social remittances*). To oznacza, że migranci mogą transferować przekazy także w zakresie religii i oddziaływać na katolicyzm w Polsce, co by mogło pokazywać cykl morfogenetyczny, powiązany ze zmianą społeczną lub jej brakiem. Pani prof. Grabowska wskazała na potrzebę konsekwentnego stosowania terminów społeczno-kulturowych w zaprezentowanych analizach, zwłaszcza ich tłumaczeń na język polski. W drugiej turze pytań, Recenzentka zwróciła uwagę na zmianę, redefinicję postaw katolików zagranicą, a zarazem nieobecność w monografii kategorii refleksyjności frakcyjnej, „pękniętej”. Zdaniem prof. Grabowskiej warto otworzyć się na inne dyscypliny w obszarze nauk społecznych w zakresie badania refleksyjności, które dysponują bardziej wystandaryzowanymi narzędziami (np. na psychologię) i pozwalają na badanie *human flourishing*, któremu wiele miejsce w swoim osiągnięciu naukowym poświęca Habilitant. Potrzebne są także okulary „współczynnika humanistycznego”, widoczne choćby w pracach Floriana Znanięckiego i jego szkoły. Kwestie te rodzą pytania o *data assemblage*, o możliwość lokowania nowych pomysłów, do czego inspirują treści obecne w osiągnięciu naukowym Habilitanta.

Pan dr hab. Andrzej Kasperek, prof. UŚ zwrócił uwagę, że choć osiągnięcie naukowe bazuje na krytycznym realizmie, to autor monografii wykorzystuje zainteresowanie kategorią intencjonalności w fenomenologicznej tradycji (ujęcie doświadczenia religijnego). Zarazem proponuje wykroczenie poza redukcję ludzkiej, biologicznej natury do świata skonstruowanych znaczeń. Zdaniem Recenzenta perspektywa, którą proponuje dr Wojciech Sadłoń jest bardziej realistyczna, w terminologii archeriańskiej pragnie ona uniknąć błędu „centralnej konflacji”. Pan prof. Kasperek, zauważając epistemologiczne rozbieżności między obu tradycjami, stawia pytanie o relację między realizmem krytycznym a nurtem fenomenologicznym, reprezentowanym przez Petera L. Bergera (występującym w podwójnej roli teologa i socjologa), Alfreda Schütza, ale także przez innych badaczy, np. Henri'ego Bergsona czy Wiliama Jamesa. Jego zdaniem, ujęcie Transcendencji przez M. Archer nie wykazuje podobieństwa do koncepcji „wielości rzeczywistości”, w której nie wykraczamy poza świat tego, co jawi się świadomości jako rzeczywiste. W dalszej części kolokwium prof. Andrzej Kasperek podkreślił także potrzebę uwzględnienia opozycji między religią a duchowością.

Pan prof. dr. hab. Krzysztof Olechnicki, podkreślając pozytywną ocenę monografii jako całości, zauważa także elementy dyskusyjne. Najważniejsze dla niego jest to, że Habilitant już na wstępie przyjmuje pewne kierunkowe przesłanki, odnośnie roli katolicyzmu w Polsce, m.in. o jego monolitycznym i unikalnym charakterze, trwałości i ciągłości pomimo zmniejszającej się roli w życiu społecznym. Dr Sadłoń zaprezentował wizję *insidera* w badaniu katolicyzmu, jednocześnie nie dostrzegając, że przekłada się to na dominujący punkt widzenia, który staje się uniwersalną płaszczyzną odniesienia dla prezentacji morfogenetycznych procesów, zachodzących w polskim krajobrazie religijnym w XX i XXI wieku. Zdaniem Recenzenta, wybór takiego układu porównawczego łączy się z niedostatecznym poziomem badawczego dystansu/refleksyjności i świadomości zróżnicowania świata wartości, w myśl zasady, że „inne punkty odniesienia prowadzą do innych wniosków”. Wizja katolicyzmu, związana z historią Polski, została zubożona o brak postrzegania go przez grupy mniejszościowe, które z taką optyką nie zgadzają się. W ten sposób jakiś istotny obszar doświadczenia polskości, nie powiązany z katolicyzmem i stereotypem Polaka-katolika został odcięty i zmarginalizowany. W II Rzeczypospolitej mniejszości, m.in. etniczne czy religijne stanowiły niemal 40,0% populacji i choć proporcje te po II wojnie światowej uległy znaczącemu zmniejszeniu, to grupy te nadal stanowią znaczącą część społeczeństwa. Pojawia się wrażenie, że w niektórych fragmentach pracy mamy do czynienia z historią Polski, badaną jako aspekt dynamiki rozwojowej katolicyzmu. Pan prof. Olechnicki postawił przed Habilitantem niełatwe zadanie,

prosząc o przedstawienie zgeneralizowanej perspektywy członka mniejszości w kontekście historycznym i współczesnym.

Sekretarz Komisji dr hab. Maria Sroczyńska, prof. UKSW zauważyła, że interesującą kwestią podjętą przez ks. dra Wojciecha Sadłonia jest próba rewizji pojęć często używanych przez socjologów religii, które znalazły się także w obiegu popkulturowym. Należą do nich takie terminy jak sekularyzacja i indywidualizacja, którym przypisano znaczenie pewnego determinizmu. Dlaczego zatem warto rezygnować z pojęcia sekularyzacji (powszechnie spotykanego w piśmiennictwie naukowym), jako terminu zbyt szerokiego i niejednoznacznego, a także poddawać rewizji często używane przez socjologów, nadmiernie uproszczone, pojęcie indywidualizacji religijnej? Pytanie dotyczyło zabiegów teoretycznych i empirycznych podejmowanych w osiągnięciu, które uzasadniałyby weryfikację owych pojęć.

Pan prof. Andrzej Wójtowicz, członek Komisji, podzielił się refleksją odnośnie głównego dzieła Habilitanta, który kierując się ortodoksyjnymi zasadami realizmu krytycznego (jak zauważa w *Słowie wstępnym* sama Margaret Scotford Archer) zastosował ramę analityczną morfogenezy i koncepcji sprawczości w badaniach przemian polskiego katolicyzmu. Nie przeszkadza mu to obficie korzystać z dorobku socjologii klasycznej – polskiej, europejskiej, także amerykańskiej, włączając w to ujęcia Christiana Smitha i Rodney' a Starka. Wspomniana rama analityczna stanowi istotny układ porównawczy, głównie w kontekście kategorii typologicznych, niezbędnych w umiejscowieniu danej formy katolicyzmu, zinstytucjonalizowanego na kontinuum religijności - od tradycyjnej do modernizującej się w warunkach przymusu adaptacji i rekonfiguracji do sytuacji społeczeństwa otwartego społecznie, kulturowo, ekonomicznie, politycznie. Dorobek ten jest przywoływany także w szczegółach obyczajowych, unormowanych moralnie i praktycznych rytualnie. Prof. Wójtowicz poprosił o konfrontację analizy prowadzonej przez Ks. dra i Ch. Smitha z innymi inspiracjami archeriańskimi.

Pani prof. Irena Borowik, przewodnicząca Komisji z dużym zainteresowaniem wysłuchała autoreferatu dra W. Sadłonia. Jednocześnie zwróciła uwagę na brak dystansu w stosunku do teorii Margaret Archer i zapytała o prace badaczy, w których jest ona poddawana krytyce. Pani prof. dodała, że nie kwestionuje pozycji Margaret Archer w socjologii. Promowała wydanie tłumaczenia jej książki „Human Agency” w języku polskim, w prestiżowej serii WTS wydawanej przez Nomos. Niemniej brak krytycyzmu w stosunku do aplikowanej teorii (obecnego np. u Anthony'ego Kinga) jest pewnym deficytem w książce i innych publikacjach dra Wojciecha Sadłonia, tym bardziej, że w odniesieniu do innych koncepcji, którymi publikacje są dobrze nasycone, bywa zdystansowany.

Ważną częścią kolokwium było ustosunkowanie się Habilitanta do pytań i uwag, adresowanych do niego po wygłoszeniu autoreferatu, co zostało przedstawione w sposób syntetyczny. Ks. dr Sadłoń podziękował wszystkim członkom Komisji za cenne pytania i uwagi, udzielając odpowiedzi w kolejności komentarzy i zadawanych pytań (j.w.). I tak, konfrontując osiągnięcie z teorią strukturacji A. Giddensa zauważył, że daje ona zbyt mało miejsca aspektowi podmiotowemu, a jednostka nie jest tak realistycznie rozumiana jak w realizmie krytycznym. Margaret Archer nazywa to błędem konflacji centralnej (która stosuje redukcję równie złą w skutkach i ontologicznie nieprawdziwą, jak konflacja odgórna i oddolna). Aby to wyjaśnić odwołuje się do dwóch terminów: „elizjonizmu” oraz emergencji. Habilitant, opowiadając się po stronie realizmu krytycznego (którego Archer obok Roya Bhaskara jest głównym przedstawicielem) podkreślił znaczenie nowej przestrzeni dla badań osobnych ontycznie bytów, jakimi są ludzie i całości społeczne, w sposób zorientowany na rzeczywistość i całą jej złożoność. Pozwoliło to stworzyć podstawy badania sprawczości i podmiotowości, także w kontekście socjologii religii. Z kolei teologia chrześcijańska bazuje na personalistycznych założeniach.

W kontekście kwestii związanych z migracją, dr Sadłoń podkreślił starania o ukazanie przeobrażeń katolicyzmu po wyjeździe z Polski, co łączyło się z zadaniem pytania o to, co zostaje z tradycyjnej religijności imigrantów w Irlandii. Kryzys, erozja religijności była uwarunkowana procesami związanymi z przebiegiem transformacji w Polsce. Habilitant zauważył, że można spotkać się z różnymi poziomami operacjonalizacji zastosowanej przez niego teorii; w tym wypadku badano skalę makro. Trudno zatem było uwzględnić refleksyjność, jako analizę procesu myślowego i zobaczyć rolę, jaką odgrywa w decyzjach migracyjnych jednostek. Przeprowadzone badania zostały wykorzystane do reinterpretacji morfogenezy.

Z kolei ustosunkowując się do pytania o relacje między realizmem krytycznym a fenomenologią, dr Sadłoń zwrócił uwagę na aspekt epistemologiczny (który nie jest obcy Margaret Archer) oraz na próbę ukazania szerszego kontekstu odpowiedzi – nie kierowania się w stronę meta-rzeczywistości i „uciekania” od zarzutu teologizacji. Fenomenologia jest punktem oparcia, gdyż troski transcendentne należy rozpatrywać z perspektywy podmiotu (można zakładać, że to w co ludzie wierzą jest prawdziwe). Różnice między obu stanowiskami istnieją bardziej na poziomie epistemologicznym. W drugiej części wypowiedzi, dotyczącej opozycji między religią a duchowością, Habilitant stwierdził, że w swoim osiągnięciu nie

odwoływał się do różnorodnych ujęć związanych z duchowością (problematyka ta pozostaje bowiem domeną badań kulturoznawczych).

W kontekście problematyki mniejszości kulturowych, ks. dr Sadłoń zwrócił uwagę na powszechne rozumienie katolicyzmu jako dość spójnego systemu (monolitycznego), co jest rodzimą specyfiką na tle innych krajów, obszarów gdzie on funkcjonuje. Badanie mniejszości zakłada inną perspektywę niż *insidera*, co jest konsekwencją ramy teoretycznej. Z punktu widzenia mniejszości ważne są granice, które kształtowały się w sensie terytorialnym czy przemiany kontekstu politycznego. Zbitka pojęciowa Polak-katolik, symbolizująca narodowo-religijne utożsamienie, pozostaje jednocześnie przykładem wykluczenia osób, które tych kryteriów nie spełniają. Można spojrzeć na te problemy w kontekście ciężenia w teorii pól (gdzie pojawiają się inne postaci niż Jan Paweł II), z poziomu mezo- i mikroregionalnego. W wypadku mniejszości inaczej kształtował się aspekt kulturowy i strukturalno-polityczny.

Habilitanta zapytano także o rewizję pojęć sekularyzacja i indywidualizacja, w kontekście autorskich studiów empirycznych. W odpowiedzi podkreślił, że starał się o zsyntetyzowanie wielu kwestii w oparciu o szeroki ogląd prac badawczych, w których uwidocznił zmiany nie tylko na poziomie postaw wobec instytucji religijnych, ale także w obrębie ich samych. Oba pojęcia – sekularyzacji i indywidualizacji są zbyt wieloznaczne. Morfogeneza (kształtowanie się stanu religii) jest zapośredniczona przez relacje między strukturą, kulturą i samymi podmiotami i na tę optykę kładzie nacisk ks. dr W. Sadłoń.

Z kolei, w kontekście konfrontacji analiz własnych oraz Christina Smitha z innymi inspiracjami archeriańskimi, Habilitant wskazał na stanowisko Douglasa V. Porpory, który podkreśla znaczenie wymiaru religijnego i dowodzi, że przyjęcie wiary nie musi stać w sprzeczności z naukowym podejściem do rzeczywistości. Z kolei Christian S. Smith, który wychodzi z innych założeń, upatruje w realizmie krytycznym (jako filozofii społecznej) najbardziej obiecujące, całościowe podejście do teorii i badań. Próbuje on wykorzystać te idee budując metateoretyczny kierunek, w którym musi podążać amerykańska socjologia. Przykładami mogą być prace: *To Flourish or Destruct: A Personalist Theory of Human Goods, Motivations, Failure, and Evil* i *Religion: What it Is, How it Works, and Why it Matters*.

Dr Sadłoń ustosunkował się także do zarzutu o braku krytycyzmu w stosunku do teorii M. Archer, a jednocześnie do prośby o podanie prac, których autorzy formułowali takowe opinie. Odwołując się pośrednio do swojej drogi naukowej stwierdził, że w tej właśnie koncepcji dostrzegł coś bardzo wartościowego, czego mu zawsze brakowało, a co podpowiadały mu wcześniejsze intuicje. Zgadza się z argumentem, że w książce *Polish Catholicism...* nie ma elementów krytycznych. Nie oznacza to, że nie widzi ograniczeń tej teorii, np. w kontekście

znaczenia porządku performatywnego czy transcendentnego. Założenia, które wykorzystuje nie powodują, że zamyka się na inne koncepcje. Dr Wojciech Sadłoń nie spotkał się z frontálną krytyką koncepcji M.S. Archer, choć w środowisku socjologów pojawiają się zarzuty, dotyczące zbytniego zwracania uwagi na jaźń, a zwłaszcza sugestii, że fazy morfogenetyczne, że mogą być zmieniane w sposób arbitralny.

W dodatkowym komentarzu związanym z bogactwem *data assemblage* (na co powołuje się Habilitant w osiągnięciu naukowym) pojawiła się kwestia możliwości lokowania nowych pomysłów. Ks. dr Sadłoń zwrócił uwagę na starania co do wykorzystania kwestionariusza ICONI (*Internal Conversation Indicator*), testowanego przez zespół M. Archer w Hrabstwie Coventry w Wielkiej Brytanii, do badania edukacji religijnej, co łączy się z odpowiednim przygotowaniem narzędzia. Interesujące są także na próby oglądu jednego z wymiarów kultury organizacyjnej instytucji religijnych w kontekście barwy emocjonalnej („zimne”/”gorące”). Podkreślono także możliwość praktycznego uchwycenia relacji idee – sprawczość na bazie zjawiska dialogizacji w Kościele katolickim w Polsce (diecezjalne etapy Synodu: „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja) oraz w obszarze religijnej socjalizacji rodzinnej.

W dalszej kolejności odbyła się część niejawną posiedzenia Komisji. Przewodnicząca Komisji prof. Irena Borowik poprosiła jej członków o konkluzywną ocenę kolokwium habilitacyjnego, a następnie całości osiągnięcia.

Jako pierwsza zabrała głos dr hab. Aneta Gawkowska, która z jednej strony zwróciła uwagę na dobre przygotowanie prezentacji przez Habilitanta i dojrzały język wypowiedzi, z drugiej zaś – na nie w pełni satysfakcjonującą odpowiedź na pytanie związane z porównaniem koncepcji strukturacji A. Giddensa i realizmu krytycznego M. A. Archer. Znalazło to wyraz we wspomnianej w recenzji możliwości uzupełnienia tej kwestii poprzez rozbudowanie odpowiedniego wątku teoretycznego. Niemniej ks. dr Sadłoń dostrzega „pułapki” związane z separacją podmiotowości i struktury, przelamując na poziomie teoretycznym negatywny paradygmat oddzielania powyższych aspektów w badaniu zjawisk religijnych. O jego naukowej samodzielności świadczy właściwe przedstawienie roli refleksyjności i dynamiczności interakcji w kształtowaniu się tożsamości religijnej w kontekście czterech porządków rzeczywistości (społecznego, naturalnego, performatywnego i transcendentnego) oraz w relacji do systemu kulturowego i społeczno-kulturowego. W opinii Pani prof., w monografii Habilitanta warto podkreślić nowatorskie zastosowanie ramy analitycznej morfogenezy do badań empirycznych, a co za tym idzie pewien rodzaj weryfikacji jednowymiarowego ujęcia

procesu sekularyzacji. W publikacjach zaliczanych do głównego osiągnięcia umiejętnie analizuje to, w jaki sposób doświadczenie religijne kształtuje polskie społeczeństwo, a przemiany społeczne związane z transformacją ustrojową oraz pandemią tworzą podglebie funkcjonowania polskiego katolicyzmu. Należy zwrócić uwagę na szerokość zakresu i umiędzynarodowienia badań, co znajduje wyraz w licznych publikacjach ks. dra Sadłonia w języku angielskim oraz w działalności organizacyjnej (pracy w zespołach) i popularyzatorskiej, związanej m.in. z podejmowaniem tematów nowych w polskiej socjologii religii. Zdaniem Pani prof. Anety Grabowskiej, kolokwium habilitacyjne zasługuje na ocenę pozytywną, natomiast cały dorobek naukowy, dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski ks. dra Wojciecha Sadłonia - na ocenę jednoznacznie pozytywną.

W wypowiedzi Pani prof. dr hab. Izabeli Grabowskiej pojawiły się (podobnie jak w fazie pytań) zróżnicowane akcenty, dotyczące dorobku Habilitanta i przeprowadzonego kolokwium habilitacyjnego. Bardzo pozytywnie została oceniona struktura i merytoryczność argumentów zawartych w prezentacji oraz dbałość o profesjonalizm językowy, natomiast jakość samych odpowiedzi można umieścić na skali między 60% a 65%. W opinii Pani prof. Izabeli Grabowskiej, monografię stanowiącą istotną część osiągnięcia naukowego, należy określić jako „bardzo dobrze napisaną książkę”, stanowiącą wkład do socjologii migracji oraz do studiów migracyjnych, w których Recenzentka się specjalizuje. Habilitant przedstawił wartościową, dopracowaną, elegancko zredagowaną pracę, która wnosi istotne elementy w rozwój nauk socjologicznych. Ważne jest wyjście poza zastane schematy teoretyczne i empiryczne, co łączy się z usytuowaniem wywodu o polskim katolicyzmie w ontologii morfogenetycznej M. Archer, odwołanie się do bogatej bazy danych zastanych oraz związanych z badaniami własnymi, bibliografii zakorzenionej w socjologii religii, a także socjologii migracji. Do dyskusyjnych stron monografii należy brak wyraźnie sformułowanych pytań badawczych oraz założeń, mało systematyczne odniesienie się do kategorii refleksyjności w rozumieniu M. Archer, a przede wszystkim mało konkluzywne włączenie do niej studium religijności polskich imigrantów w Irlandii (niejasny jest związek z kształtowaniem się tożsamości polskiego katolicyzmu oraz roli, jaką odgrywa migracja międzynarodowa jednostek identyfikujących się z katolicyzmem w procesie morfogenezy). W kontekście prezentowanego dorobku najsłabszy punkt łączy się z ograniczonym zaangażowaniem dra Sadłonia w proces dydaktyczny, który ma miejsce od 2015 roku na jednej uczelni - UKSW, co Recenzentka łączy z postulatem przywiązywania do tej sfery większej wagi. Jej zdaniem warto także zwrócić uwagę na potrzebę pełnienia roli kierownika we własnym grancie badawczym oraz systematyczne pogłębianie dorobku

naukowego na kanwie podjętej problematyki (rozproszenie tematyczne nie jest dobre z punktu widzenia jakości pracy naukowej). Pomimo pewnych krytycznych uwag, Pani prof. Grabowska podziela przekonanie, że dr Wojciech Sadłoń potrafi samodzielnie prowadzić badania naukowe, analizować, interpretować i publikować ich wyniki w uznanych wydawnictwach krajowych i międzynarodowych. Zarówno przebieg kolokwium habilitacyjnego (pomimo pewnej powierzchowności wypowiedzi), jak i, przede wszystkim, całość dorobku zasługują na pozytywne oceny.

Zdaniem dr. hab. prof. UŚ Andrzeja Kasperka, Habilitant posiada niewątpliwe atuty, do których należy duże doświadczenie naukowe i organizacyjne oraz wysoki poziom erudycji, co potwierdza dialog z członkami Komisji prowadzony podczas kolokwium habilitacyjnego. Dzięki temu pewne deficyty udaje się zminimalizować. Sylwetkę ks. dra Sadłonia ukształtowały pola badawcze otwarte w przeszłości w ISKK przez śp. ks. prof. Witolda Zdaniewicza. Są one rekonstruowane/modyfikowane do dnia dzisiejszego w zespołach powołanych przez obecnego dyrektora, którym jest Habilitant. Recenzent dostrzega trudności w operacjonalizacji koncepcji Margaret S. Archer i jednocześnie przyznaje, że próba podjęta w monografii jest udana. Ks. dra Sadłonia cechuje naukowa samodzielność, czemu towarzyszy pewna doza skromności. Konkludując Pan prof. Kasperek jednoznacznie stwierdził, że zarówno w kontekście kolokwium habilitacyjnego, jak i z uwagi na osiągnięcie naukowe, przede wszystkim monografię pt. *Polish Catholicism between Tradition and Migration: Agency, Reflexivity and Transcendence* oraz całokształt dorobku publikacyjnego, organizacyjnego i dydaktycznego wystąpiły przesłanki do głosowania na tak.

Pan prof. dr hab. Krzysztof Olechnicki podkreślił, że dorobek naukowy ks. dra Sadłonia zasługuje na pozytywną ocenę, choć treści monografii bywają w różnych punktach dyskusyjne. Słabsza strona zaprezentowana w obszarze aktywności dydaktycznej wynika ze ścieżki kariery, którą podążał Habilitant. Niemniej całokształt jego dorobku, zwłaszcza obszar współpracy międzynarodowej i jej publikacyjne konsekwencje, należy ocenić wysoko. Natomiast z odpowiedzi na pytanie zadane po wysłuchaniu autoreferatu trudno być usatysfakcjonowanym, gdyż zabrakło opisu wizji mniejszości w kontekście historycznym i społeczno-kulturowym, w tym religijnym. Mimo to przebieg kolokwium należy ocenić w sposób pozytywny. W przekonaniu Recenzenta, osiągnięcie naukowe przedłożone przez dra Wojciecha Sadłonia nie tylko rozwija wiedzę w zakresie socjologii, ale – co jest równie ważne – włącza osiągnięcia polskiej nauki do obiegu międzynarodowego.

W przekonaniu Pana prof. dr hab. Andrzeja Wójtowicza – członka Komisji, Habilitant prezentuje zaangażowanie w problematykę otwartą w ramach socjologii religii. Przygotowanie do samodzielnej pracy naukowej, wrażliwość empiryczna na relewantne społecznie zagadnienia została ukształtowana w środowisku charakteryzowanym poprzez wysokie standardy aksjologiczne i metodologiczne. Jego osobisty rozwój jest widoczny m.in. w kontekście współpracy w ramach licznych inicjatyw o charakterze międzynarodowym, które umożliwiły dr. Sadłoniowi przedstawianie znaczenia historycznej i strukturalnej specyfiki katolicyzmu w Polsce na tle procesów globalnych. Otwiera to problem globalności katolicyzmu w Polsce. Ks. dr Wojciech Sadłoń realizuje ambitne i klasyczne zarazem zainteresowania polskiej socjologii religii. Jego doświadczenie naukowe, dokonania, przygotowanie do samodzielnych studiów zajmują już teraz poczesne miejsce na mapie polskiej socjologii. Zdaniem Pana prof. Wójtowicza, Habilitant jest typem naukowca, który podąża drogą współczesnego reprezentanta socjologii religii i socjologii historycznej Philipa Gorskiego, zainteresowanego teorią i metodami badania różnych faz modernizacji w Europie. Ks. dr Sadłoń jednoznacznie spełnia kryteria dotyczące przyjęcia kolokwium habilitacyjnego i pozytywnej oceny całości osiągnięcia.

Dr hab. prof. ucz. Maria Sroczyńska, sekretarz Komisji, podobnie jak inni członkowie dostrzegła w prezentacji Habilitanta przejawy jego dojrzałości osobowościowej i naukowej, co zaowocowało ważną poznawczo, interesującą dyskusją. Choć ks. dr Sadłoń dość ogólnie ustosunkował się do rewizji pojęcia sekularyzacja, widzianego na tle warsztatu badawczego, całość kolokwium należy ocenić pozytywnie. Dorobek naukowy ks. dra Wojciecha Sadłonia charakteryzuje się wyraźną tendencją rozwojową. Widoczne jest dojrzewanie na płaszczyźnie socjologicznego myślenia w nowym modelu teoretycznym - realizmu krytycznego M. Archer, którego wątki adoptowano do potrzeb socjologii religii (w sposób mniej udany do potrzeb socjologii migracji). Warsztat badawczy dra Sadłonia stawał się z czasem bogatszy i bardziej zróżnicowany w kontekście problemów szczegółowych. Efekty jego działań organizacyjnych i publicystycznych nie tylko wzbogacają polską socjologię religii, ale także dają możliwość włączenia się w światową debatę na temat losów religii w nowoczesnym i ponowoczesnym świecie.

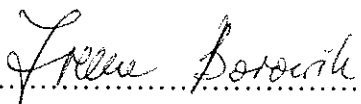
Na zakończenie zabrała głos Pani prof. dr hab. Irena Borowik. Przewodnicząca Komisji podkreśliła, że dorobek Habilitanta w polu socjologii religii jest tematycznie spójny, ale

jednocześnie dość zróżnicowany. Perspektywę przyjętą w osiągnięciu można uznać za cenną dla socjologii religii. Cechy nowatorskie łączą się z dwoma wymiarami – podjęciem trudnego zadania w postaci operacjonalizacji teorii Archer oraz z efektem tego zadania, tj. reinterpretacją katolicyzmu ludowego, często bezrefleksyjnie przejmowanego przez wielu socjologów z analiz prowadzonych przez Stefana Czarnowskiego, dotyczących XIX wieku. Dr Sadłoń z zasługującą na uznanie starannością zgromadził obfite dane, które pozwoliły mu pokazać i uzasadnić kulturowy katolicyzm jako sprawczy, związany z refleksyjnością i nasycony doświadczeniem religijnym. Monografia stanowi bardzo udaną i ciekawą próbę polemicznej interpretacji religijności społeczeństwa polskiego, co nie oznacza, że jest pozbawiona słabości. Pani prof. za najmniej udaną część książki uznaje tę poświęconą migracji, ze względu na brak powiązania z warsztatem teoretycznym Archer oraz pewien rodzaj oczywistości i potoczności argumentacyjnej, a także wątpliwość czy migranci w Irlandii reprezentują jakąś fazę polskiego katolicyzmu. Zresztą autorski podział na trzy fazy morfogenetyczne, odwołujące się do struktury, sprawczości i kultury jest dyskusyjny, ze względu na przypisane im ramy czasowe.. W opinii Pani prof. Borowik przebieg kolokwium budził zróżnicowane odczucia - prezentacja podobała się, natomiast odpowiedź na pytanie była powierzchowna, Habilitant nie wymienił przykładów krytycznego podejścia do koncepcji M. Archer. Przewodnicząca uznała odpowiedź, ale z niewielką satysfakcją. Niemniej cały dorobek dra Wojciecha Sadłonia zasługuje na uznanie i należy go traktować jako absolutnie wystarczający w kontekście wymogów habilitacyjnych.

Po wyrażeniu wszystkich opinii i uwag sekretarz Komisji dr hab. Maria Sroczyńska, prof. ucz. poinformowała, że w celu podjęcia uchwały niezbędna jest bezwzględna większość głosów, a głosowanie odbywa się w trybie jawnym.

Kolejnym etapem było przedstawienie przez sekretarza Komisji treści uchwały zawierającej opinię w sprawie nadania albo odmowy nadania stopnia doktora habilitowanego. Przewodnicząca Komisji zarządziła przeprowadzenie głosowania nad uchwałą, której wyniki wyglądały następująco: 7 głosów za przyjęciem uchwały, 0 przeciw, 0 wstrzymujących się. Przewodnicząca Komisji habilitacyjnej prof. Irena Borowik stwierdziła podjęcie uchwały o nadaniu ks. dr. Wojciechowi Sadłoniowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauki społeczne, w dyscyplinie nauki socjologiczne.

Treść uchwały została zaakceptowana przez wszystkich członków komisji habilitacyjnej w składzie:

prof. dr hab. Irena Borowik

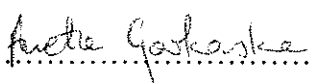
Przewodnicząca Komisji

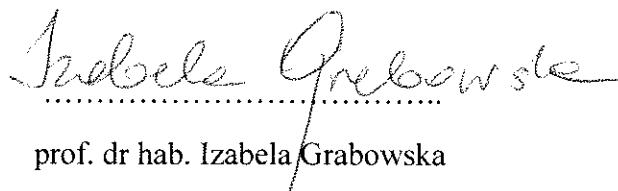
dr hab. Maria Sroczyńska, prof. UKSW

Sekretarz Komisji

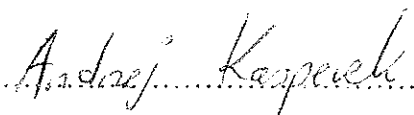
Recenzenci

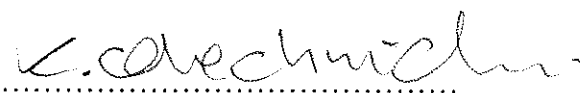
dr hab. Aneta Gawkowska

prof. dr hab. Izabela Grabowska

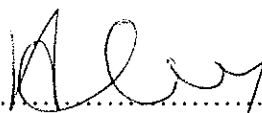

dr hab. prof. UŚ Andrzej Kasperek

prof. dr hab. Krzysztof Olechnicki

Członek Komisji

prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz

